

συνοψίζοντες διὰ βραχέων τὰ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἀνακοινοῦμεν τὰ ἐξῆς:

Ἐν Ἀθήναις ἐνήργησεν ἡ Ἑταιρεία μικράν τινα ἀνασκαφὴν τάφων παρὰ τὸν Κολωνὸν διὰ τοῦ παρ' ἑαυτῇ ἐφόρου Κ. Κουρουνιώτου συντελέσασαν κυρίως πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα σχήματος τῶν τάφων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς, καὶ ἐξηκολούθησε δι' ὄλου τοῦ ἔτους τὴν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ παλαιοῦ μέλους τοῦ Συμβουλίου Κ. Μυλωνᾶ ἐνεργουμένην ἀνασκαφὴν καὶ διευθέτησιν τοῦ κατὰ τὴν Στοᾶν τοῦ Ἀπτάλου χώρου. Διὰ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἐκαθαρίσθησαν δέκα ὄλα δωμάτια τῆς στοᾶς καὶ ἐξηρευνήθη ὀλόκληρον τὸ πρόστωρον, ἔνθα ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια 16 βάσεων τῆς ἐξ 22 κίωνων ἀποτελουμένης ἐσωτερικῆς κιονοστοιχίας· προέκυψαν δὲ ἐκ τούτου ἄλλα τε καὶ ὅτι τὸ πρόστωρον εἶχε δύο μόνον κιονοστοιχίας καὶ οὐχὶ τρεῖς, ὡς ἐπιστεύετο.

Μικρά τις σκαφικὴ ἐργασία ἐνηργήθη καὶ ἐν Πειραιεῖ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν κατὰ τοὺς νεωσοίκους καὶ λύσιν τῶν τούτοις συνεχομένων τοπογραφικῶν ζητημάτων, ἰδίως τῶν περὶ τῶν λιμένων Πειραιῶς. Τὰ ἐκ τῆς σκαφῆς δὲ ταύτης πορίσματα ἐκτίθενται ἐν δημοσιευομέναις ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τούτοις ἐκθέσεσι τῶν διεξαγαγόντων αὐτὰς Ἰακ. Δραγάτη, καθηγητοῦ ἐν Πειραιεῖ, καὶ Ἡλ. Ἀγγελοπούλου Νομομηχανικοῦ, αἰτήσει τοῦ ὁποίου, ἀπὸ ἐτῶν φιλοτίμως ἀσχολουμένου περὶ τὰ λιμενικὰ ζητήματα τοῦ Πειραιῶς, προέβη ἡ Ἑταιρεία εἰς τὸ σκαφικὸν τοῦτο ἔργον.

Ἄλλη ἀνασκαφὴ ἐγένετο ἐν Σουνίῳ, συνέχεια τῆς ἀπὸ τοῦ 1898 ἀρξαμένης, διεξαχθεῖσα καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων καὶ μέλους τοῦ Συμβουλίου Β. Στάη, ὅστις συνοψίζει τὰ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ὡς ἐξῆς: « Ἀνεσκάφη τὸ πρὸς ἄρκτον κρηπίδωμα τοῦ ναοῦ, ἔνθα αἱ ἐκ μεσαιωνικῶν χρόνων τρεῖς δεξάμεναι· ὑπὸ

ζετο ἐν Ἐρετριᾷ. Ἀνευρέθησαν πρὸς τούτοις καὶ τινες γεωμετρικοί τάφοι κεκαυμένοι, ἐν οἷς μετὰ τῶν συνήθων γεωμετρικῶν ἀγγείων τῆς τέχνης τῶν τοῦ Διπύλου ἀνευρέθησαν καὶ τρία χρυσᾶ διαδήματα ἔχοντα τὰ μὲν δύο παράστασις γεωμετρικῶν μόνον κοσμημάτων, τὸ δ' ἐν παραστάσει ἀνθρώπων καὶ ζώων.

Δὲν παρημέλησα πρὸς τούτοις νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν μου καὶ εἰς τὴν ζήτησιν τοῦ σπουδαιοτάτου Ἐρετρικοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος, νομίζω δ' ὅτι εὐρίσκομαι ἤδη ἐπὶ τὰ ἔχνη του· εἰς τοῦτο μ' ἐβοήθησε καὶ ἡ τυχαία ἀνακάλυψις ἀνάγλυφου μαρμαρίνου, οὐτινος, καὶ τοι μὴ κατὰ χώραν εὐρεθέντος, εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῇ τὸ μέρος ἐξ οὗ ἐλήφθη. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο εἶνε ἀναθηματικὸν καὶ παριστᾷ τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Λητώ καὶ τὴν Ἄρτεμιν, καθ' ὃν τρόπον αὐταὶ παρίστανται καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσεῖῳ ἐπιγραφῆς τῶν συνθηκῶν τῶν Ἐρετριέων πρὸς Χαιρεφάνη, καὶ προέρχεται βεβαίως ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος. Ἐχει δ' ὁμως καὶ καθ' ἑαυτὸ σπουδαιότητα τὸ ἀνευρεθὲν ἀνάγλυφον, διότι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ ἐπ' αὐτοῦ γεγλυμμένοι μορφαὶ εἶνε ἀντίγραφα ἔργων τοῦ Πραξιτέλους καὶ δὴ τῶν ἐν Μεγάρῳ ἑσταμένων ἀγαλμάτων τῶν θεῶν τούτων, ἅτινα ἀτελῶς μόνον γνωρίζομεν ἐκ νομισμάτων Μεγαρικῶν, καὶ πρὸς ἃ ὁμοία καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου πεποιημένα δυνατὸν εἶνε νὰ ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Ἡ ἐντολὴ τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἔτος τὸ ἤδη λήγον γενόμενη ἀνασκαφικὴ ἐργασία περιωρίσθη ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Μουνηγίας (Κουμουνοδούρου) καὶ ἐπὶ μέρους τινὸς τοῦ λιμένος τῆς Ζέας (Πασᾶ-λιμάνι). Κατὰ συνεννόησιν μετὰ τοῦ αἰτησαμένου παρὰ τῆς Ἐταιρείας τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην κ. Ἦλ. Ἀγγελόπουλου προέβημεν πρῶτον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἀνωτέρω λιμένων εἰς

ἐξακριβωσιν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀπὸ ἐτῶν ὑπὸ τῶν βροχῶν ἀναφανέντος τοῖχου τῶν νεωσοίκων πρὸς τὸ ΒΔ. τοῦ λιμένος μέρος. Ὁ τοῖχος οὗτος, ὁμοιότατος τὴν κατασκευὴν πρὸς τοὺς προϋπάρχοντας ἐν Ζέᾳ, ἀπετέλει τὸ ὀπίσθιον μέρος ἐνὸς τῶν τμημάτων τῶν νεωσοίκων, οἵτινες ἐδείχθη καὶ ἐν τῇ προγενεστέρᾳ ἀνασκαφῇ τῆς Ζέας ὅτι ἦσαν εἰς τμήματα κεχωρισμένοι, τμήματα πλάτους ἐβδομήκοντά που μέτρων. Μεταξὺ τῶν τμημάτων τούτων καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν κατακλινῆ ἦσαν ἀνοίγματα πρὸς εὐκόλον συγκοινωνίαν τῶν ἐν τῇ ξηρᾷ πρὸς τοὺς ἐν τῇ θαλάσῃ. Τοιοῦτον ἐν πλακόστρωτον διατηρήθη ἐκεῖ δυνάμενον νὰ δεῖξη καὶ τὴν κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας παραλιακῆς γραμμῆς. Ἐντὸς τοῦ τμήματος τοῦ ἀναφανέντος, πλὴν τῶν ὑπαρχουσῶν βάσεων τῶν κιόνων τῆς στέγης καὶ ἀπὸ καιροῦ μακροῦ φαινομένων, ἐδείχθησαν καὶ ἄλλαι τινές. Καὶ αὗται πᾶσαι εἶνε πληρέστατα ὁμοιοὶ πρὸς τὰς ἐν τῷ δυτικῷ μέρει τοῦ Πασᾶ-λιμανίου ἀνευρεθείσας ἄλλοτε. Καὶ ἐκεῖ ἦσαν τετραγωνικοὶ κιόνες ἐκ δόμων λίθων θεθειμένων ἐπ' ἀλλήλων. Καὶ ἐπὶ τῶν πρὸ καιροῦ φαινομένων λειψάνων, τὸ μὲν ἔνεκα τῶν βροχῶν τὸ δὲ διὰ τὴν ἀποκομιδὴν χωμάτων, πρὸς τὸ βόρειον τῆς Μουνηχίας (Κουμουνδούρου), ἡ αὐτὴ διάθεσις παρετηρήθη, οἱ αὐτοὶ τοῖχοι, οἱ αὐτοὶ οἰκοδομικοὶ χρόνοι πρὸς τὰ ἐν τῇ Ζέᾳ (Πασᾶ-λιμάνι) λείψανα, αἱ αὗται διαστάσεις.

Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην σκαφικὴν ἐργασίαν, ἐγένετο δοκιμῆτις, συνεχιστικὴ τῆς ἄλλοτε γενομένης ἀνασκαφῆς τῶν νεωσοίκων, Καὶ ἐκεῖ, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν δηλαδὴ τῆς Ζέας, παρὰ τὴν συνοικίαν Τσίλλερ, ἀνευρέθη ὁ ὀπίσθιος τῶν νεωσοίκων τοῖχος μετὰ τῶν ἀντηρίδων αὐτοῦ κατὰ τὰς γνωστὰς ἀποστάσεις καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς οἰκοδομικῆς.

Καὶ ἐδόθη μὲν καὶ δευτέρα πίστωσις ἐκ δραχμῶν πεντακοσίων ἀπὸ χρόνου ἱκανοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀναβολὴν τῆς σκαφῆς, τὸ μὲν ἔνεκα τῆς ἐμῆς εἰς Ἄνδρον ἀποστολῆς, τὸ δὲ ἔνεκα τῆς μὴ μέχρι τοῦδε καταβάσεως τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου πρὸς συνεννόησιν, δὲν ἔγεινεν ἔτι χρῆσις τῶν χρημάτων τούτων.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην τὴν μικρὰν. Εἰς δὲ τὸ Μουσεῖον εἰσῆχθησαν ἱκανὰ ἀντικείμενα τινὰ μὲν ἐκ

κατασχέσεων προερχόμενα, ἄλλα δ' ἐκ δωρεῶν, ὧν κατάλογος πλήρης ὑποβληθήσεται τῇ Γενικῇ Ἐφορεῖᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων.

Τῶν ἀνασκαφῶν εὐρήματα δυστυχῶς δὲν εἴχομεν, πλὴν λειψάνων τινῶν ἤλων χαλκῶν καὶ τινῶν ἐντελῶς κατιωμένων νομισμάτων καὶ τεμαχίου μαρμαρίνου ἐξ ὀφθαλμοῦ πλοίου ἀρχαίου. Οὐδὲν οὔτε ἐπιγραφικόν, οὔτε πλαστικόν κατασκευάσμα παρουσίασεν ἡ σκαφή αὕτη, διότι τὸ πλεῖστον τῶν χωμάτων, ἦτο πρὸ οὐ μακροῦ χρόνου ἐρριμμένον πρὸς κατασκευὴν τῆς ἄνωθεν διερχομένης λεωφόρου Φαλήρου.

Προήχθη ὅμως κατ' ἐμὲ διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης εἰς φῶς, πλὴν τοῦ ἄλλου ζητήματος τοῦ λιμενικοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ διαλάμπει ἔτι φαεινότερον ἢ μέχρι τοῦδε κρατοῦσα γνώμη περὶ τῆς διαίρεσεως καὶ τῆς ὀνομασίας τῶν λιμένων, ὅτι οὐχὶ ἐν πρόπυλον ζητητέον ἐν Πειραιεῖ, πρόπυλον δημόσιον, ἀλλὰ πολλά, εἰς ἃ ἀνήκουσιν οἱ μέχρι τοῦδε εὐρεθέντες Ὅροι τοιούτων προπύλων, οἵτινες ἀπεδίδοντο εἰς ἓν καὶ μόνον πρόπυλον. Τοῦτο ἐν ἐκτάσει καὶ ἐν καιρῷ καταλλήλῳ εἶμαι ἕτοιμος νὰ ἀναπτύξω.

Ταῦτα εἶνε τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν τὴν ἐν Πειραιεῖ τοῦ λήγοντος ἔτους.

ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

Δι' ἀναφορᾶς μου ἀπὸ τοῦ 1898 παρεκάλεσα ὅπως ἀναλάβῃ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τὴν δαπάνην μικρῶν ἀνασκαφῶν παρὰ τοὺς ἀρχαίους πολεμικοὺς λιμένας τοῦ Πειραιῶς, ἰδίως ἐντὸς τοῦ λιμενίσκου Φανάρι (Κουμουνδούρου), ἐλπίζων ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν διαστάσεων, τῆς διευθύνσεως καὶ τοῦ τρόπου κατασκευῆς τῶν πέριξ τούτων ἀρχαίων τεχνικῶν ἔργων, ὧν ἔχον ἤδη ἀναφανῆ, ἤθελεν ἴσως συντελέσει εἰς ὀριστικὴν ἐπίλυσιν τοῦ σπουδαίου ἀρχαιολογικοῦ ζητήματος τῆς τοπογραφίας τῶν λιμένων τούτων.

Εὐτυχῶς ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία πάνυ προθύμως ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν καὶ ἐψηφίσαστο δαπάνην χάριν αὐτῶν, πεντακοσίων δραχμῶν, ἧτις ἐξηντλήθη εἰς ἐργασίας τοιαύτας γενομένας ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων κ.